

Čtenářská gramotnost u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na příkladu školní knihovny v Základní a Mateřské škole Lukavec [1]

Autor:

- [BUŘIČOVÁ, Michaela](#) [2]

Číslo:

- [2019, ročník 28, číslo 3](#) [3]

Rubrika:

- [Průzkumy](#) [4]

Klíčová slova:

- [čtenářská gramotnost](#) [5], [osoby se specifickými potřebami](#) [6], [školní knihovny](#) [7]

Následující text je výtahem z písemné závěrečné maturitní práce studentky oboru Informační služby ze [Střední školy obchodu, služeb a řemesel v Táboře](#) [8]. Tyto práce zpracovávají studenti ve 4. ročníku. Vedle práce s odborným textem a informačními prameny si i prakticky vyzkouší i realizaci navržené činnosti, nejčastěji akce v knihovně, ale i průzkumy mezi čtenáři či analýzy knihovnických činností, služeb, nových nástrojů apod.

Bibliografický záznam původní práce:

BUŘIČOVÁ, Michaela. Čtenářská gramotnost u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na příkladu školní knihovny v Základní a Mateřské škole Lukavec. Tábor, 2019. 37 s. Maturitní práce. Střední škola obchodu, služeb a řemesel a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Tábor, Bydlišského 2474. Vedoucí práce PhDr. Vladimíra Maksová.

Závěrečná maturitní práce s názvem *Čtenářská gramotnost u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na příkladu školní knihovny v Základní a Mateřské škole Lukavec* pojednává o úrovni čtenářské gramotnosti u žáků mladšího školního věku se speciálními vzdělávacími potřebami a o úloze lukavecké školní knihovny v rozvíjení čtenářských dovedností.

V úvodu práce byly vysvětleny základní pojmy, například pojem žák se speciálními vzdělávacími potřebami. Mezi tyto žáky patří ti, kteří jsou zdravotně postižení, zdravotně znevýhodnění nebo sociálně znevýhodnění. Jejich vzdělávání se řídí určitou legislativou, která je v práci rovněž vyjmenována.

Dalšími pojmy jsou například mladší školní věk nebo gramotnost. Čtenářská gramotnost je jednou z nejdůležitějších kompetencí v lidském životě a je nutné ji rozvíjet. Autorka popisuje výzkumy čtenářské gramotnosti PIRLS a PISA, které probíhají na území České republiky. Z těchto výzkumů se dozvídáme, že úroveň čtenářské gramotnosti je u českých žáků průměrná až podprůměrná. V důsledku toho jsou dále zmíněny faktory ovlivňující čtenářskou gramotnost a metody a formy práce se čtenářem, které tuto gramotnost rozvíjejí.

Posledním pojmem jsou školní knihovny. Funkcí školní knihovny je jednak pořádat aktivity na

podporu čtenářství, ale také spolupracovat při individuální přípravě žáků a pedagogických pracovníků na vyučování. V práci je zmíněno financování tohoto typu knihoven, dále akce na podporu čtenářství, které v knihovnách probíhají, nebo projekty [eTwinning](#) [9] a [Centrum pro školní knihovny](#) [10], které přinášejí knihovníkům nové nápady k pozvednutí prestiže školních knihoven. V této souvislosti autorka popisuje, na jaké úrovni spolu školy a školní knihovny nejčastěji spolupracují a jaká je role školní knihovny ve vzdělávání.

V dnešním online světě děti ztrácí zájem o knihovny. Je proto důležité, aby knihovny svou činnost aktivně propagovaly. Autorka ve své práci navrhuje několik možností, jak by taková aktivní propagace mohla vypadat. Může jít například o založení webové či facebookové stránky, umístění informačních panelů se zajímavými knižními novinkami ve škole, pořádání zábavných soutěží apod. Pokud žák se speciálními vzdělávacími potřebami již knihovnu navštěvuje, je důležité mít v knihovním fondu vhodnou literaturu. Tou se rozumí knihy s velkými písmeny nebo knihy krátkého rozsahu. Oblíbeným typem literatury jsou knihy, ve kterých se hlavní hrdina potýká s problémy, s nimiž se potýká i sám znevýhodněný žák (například vyloučení z kolektivu).

Školní knihovna v [Základní a Mateřské škole Lukavec](#) [11] má tři místnosti. První místnost slouží jako odpočinková zóna. Jsou zde koberce, počítače a deskové hry k vypůjčení. Ve druhé (největší) místnosti se nacházejí pouze knihy, zejména krásná literatura. Třetí místnost slouží jako sklad učebnic a vyřazených knih. Ačkoliv je škola jedna z nejmodernějších v Kraji Vysočina, školní knihovna funguje na zastaralém principu. Existuje zde stále lístkový katalog a výpůjčky se zapisují do čtenářského průkazu. Neplatí se zde žádné registrační poplatky, pouze poplatky za pozdní vrácení dokumentů. Knihovní fond je každoročně obměňován a čtenáři mají k dispozici nové knihy. V současné době fond obsahuje zhruba pět tisíc dokumentů. Otevírací doba této knihovny není dostačující. Jedná se pouze o úterní a středeční odpolední hodiny.

Autorka pro účely své závěrečné maturitní práce provedla výzkum čtenářské gramotnosti u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a zjišťovala úlohu školní knihovny v rozvíjení čtenářských dovedností.

Výzkum probíhal v Základní a Mateřské škole Lukavec během dvou vyučovacích hodin českého jazyka. Zúčastnilo se jej devět žáků ze čtvrté, páté a šesté třídy. Nejtěžším typem znevýhodnění v této skupině bylo tělesné postižení spojené s vadou řeči u jednoho z devíti žáků. U ostatních žáků se jednalo pouze o lehké formy dyslexie nebo dysgrafie. Na žáky čekal test čtenářské gramotnosti a anonymní dotazník týkající se školních knihoven a čtenářství. Vhodnou literaturou pro tento výzkum se staly Ezopovy bajky, které jsou snadno pochopitelné a jsou krátkého rozsahu. V úvodu byli žáci seznámeni s pojmy čtenářská gramotnost, bajka a čtenářství a následoval rozhovor o knihách, které mají děti nejraději. Po přečtení bajky *O zajíci a želvě* následovalo vyplňování testu čtenářské gramotnosti. Test se skládal ze sedmi otázek, na které měli žáci samostatně odpovídat. Následoval anonymní dotazník, který obsahoval jedenáct uzavřených otázek a jednu otázku otevřenou.

Výsledky z testu čtenářské gramotnosti ukázaly, že pokud žáci dostanou k dispozici krátký text rozdělený do odstavců a mají vyhledat jednoslovné odpovědi, zvládají úkoly celkem úspěšně. Na otázky, které vyžadují jednoslovné odpovědi, dokázalo odpovědět všech devět dotazovaných. V ojedinělých případech se objevují drobné chyby, především v pravopise. Největším problémem byly otázky, na které žáci v textu nenajdou jednoznačnou odpověď. U těchto otázek bylo nutné zamyslet se nad pointou příběhu a dokázat určit, jaké ponaučení z textu plyne. Na otázku dokázalo odpovědět pět z devíti dotázaných. Z pěti žáků, kteří uvedli odpověď na tuto otázku, nedokázalo odpovědět celou větou ani jeden z nich.

Výsledky z anonymního dotazníku ukázaly, že žáci se speciálními vzdělávacími potřebami mají kladný vztah ke knihám a k četbě. Rádi čtou a rodiče i učitelé je vedou k rozvoji čtenářských dovedností. Přesto je úroveň čtenářské gramotnosti nízká. Také úloha lukavecké školní knihovny v rozvíjení čtenářských dovedností bohužel není dostačující. Ačkoliv je knihovna bezbariérová a konají se v ní akce na podporu čtenářství, děti do ní nechodí, a tudíž knihovna uživatele spíše ztrácí. Proto autorka v závěru své závěrečné maturitní práce navrhuje řešení, která by mohla přispět ke zvýšení prestiže lukavecké školní knihovny.

Jednou z možností je propojit současnou školní knihovnu s další místností a umožnit tak, aby se knihovna stala studijním a informačním centrem školy. Dalším řešením je prodloužení otevírací doby na více dní v týdnu. Žáci by zde mohli trávit volný čas mezi koncem vyučování a odjezdem domů. Největším problémem je současný stav bez automatizovaného knihovního systému. Knihovně by velmi pomohlo získat finanční prostředky na nákup licence pro školní knihovní systém. Uspadnilo by se tím několik procesů, které v knihovně probíhají (akvizice, revize, výpůjčky, atd.).

U žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je třeba neustále rozvíjet čtenářskou gramotnost, i když je to dlouhodobý a náročný proces, který vyžaduje trpělivost. Čtenářská gramotnost je jednou z nejdůležitějších kompetencí v životě, a proto by měl být její rozvoj v zájmu nejen žáků, ale i rodičů, učitelů a knihovníků.

URL zdroje: <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2019-rocnik-28-cislo-3/ctenarska-gramotnost-u-zaku-se-specialnimi>

Odkazy

- [1] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2019-rocnik-28-cislo-3/ctenarska-gramotnost-u-zaku-se-specialnimi>
- [2] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/buricova-michaela>
- [3] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2019-rocnik-28-cislo-3>
- [4] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/rubriky/pruzkumy>
- [5] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/ctenarska-gramotnost>
- [6] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/osoby-se-specifickymi-potrebami>
- [7] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/skolni-knihovny>
- [8] <https://ssjs-tabor.cz/>
- [9] <https://www.etwinning.net/cz/pub/index.htm>
- [10] <http://csk.npmk.cz/>
- [11] <https://www.zslukavec.cz/>